„RADOMER-KIELCER LEBEN“ № 7 (147) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאָהרגאַנג פֿירטער פּרייז 25 גראָשען

הייבט 10 זייטיג.

:אַדרעסען
פֿון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם:
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ
Redakcja i Administracja
„Radomer-Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 34.

!אַנאָנסען פּרייז
אײן מילימעטער שורה: פֿאַר'ן טעקסט 20 גר.
„ „ „ אין „ 40 „
„ „ „ נאָכ'ן „ 18 „
די ערשטע זייט אַנטהאַלט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט אין לעצטע זייט 4 „

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

18-go lutego 1927 r. ראַדאָם פֿרייטאָג ט״ז אדר תרפ״ז — פֿאַר'ן אינהאַלט פֿון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פֿעראַנטוואָרטליך

Żyd. T-wo Gim. Sport. „BAR-KOCHBA“ w Radomiu

urządza w salach teatru „ROZMAITOŚCI“ dnia 26 lutego 1927 r.

☛ Doroczny Bal Maskowy

z konkursami tańców i kostjumów

2 doborowe orkiestry — kołowrót masek przy świetle reflektorów — maski nie obowiązują

Ceny miejsc: 4 zł. galerja 2.50 gr.

Bileta od 23 b. m. nabyć można w kantorze wymiany p. WAJSELFISZA ul. Lubelska 29 w dzień balu od godz. 12 p. p. przy kasie teatru.

וויכטיג נייעס פאר פרויען

איך מאַך בעקאַנט מיינע ג. קונים, אַז איך בין צוריק געקומען פֿון פּאַריז און איך האָב מיטגעבראַכט די נייעסטע מאָדערנע מאָדעלען און זשורנאַלען פֿון פּאַריז פֿון די ערשטע קוואַלע. איך פֿערהאָף, אַז די קליענטעליע וועט קומען זיך איבערצייגען אין ערקונדיגען אין מיין פּראַצאָווניאַ פֿון דאַמען-שניידעריי, וואו זיי וועלען האָבען די מעגליכקייט זיך צו בעקענען מיט די שענסטע און אָריגינעלסטע פֿאַסאָנען פֿון דער לעצטער פּאַריזער מאָדע.

מיט אכטונג **נח שאלימאוויטש**
ראדאם, קילינסקא 25.

PŁYN „JAŚNIEJ SŁOŃCA“
ריינינט אַלע
...
מעטאַלען, שפּיג-
לען און מאַרמור
SPROBUJCIE A PRZEKONACIE SIĘ

Został zgubiony dn. 15 lutego 1927 r. 1/4 Losu № 16858 14 ta Polska państwowa loterja.

Kino-Teatr „CORSO“ w Radomiu

דאָס בעריהמטע יודישע פֿילם-בילד

דער שפּאַס פֿון גורל

וועלכע דעמאָנסטרירט פֿון היינטיגען דאָנערשטאָג אָן, אין די 10 גרויסע אַקטען ווערט געשילדערט דאָס לעבען פֿון די פּויליש יודישע עמיגראַנטען אין אַמעריקאַ, איר הצלחה שטאַנענד און ריהרט ביז טרעהרען.

אין די הויפּט-ראָלען: דער בעריהמטער פֿילם-אַרטיסט
אלעקסאַנדער צאַר
מיט די יונגסטע שטערען פֿון עקראַן
באבי פעגי.
יעדער ראַדאָמער יוד דאַרף קומען זעהן דאָס העכסט אינטערעסאַנטע בילד.

Wszystkim lekarzom za ich troskliwą opiekę szczególnie D-rowi KELLERWORMOWI oraz wszystkim, którzy okazali tyle serca w oddaniu ostatniej usługi ukochanemu MĘŻOWI i OJCU naszemu b. p.

Władysławowi Finkielsteinowi

w szczególności p. H. GOLDBLUMOWI składają serdeczne „Bóg zapłać“ pozostali w nieutulonym żalu.

Żona dzieci i rodzina.

און אפשר וואלט טאקי געווען גענוג בלויז א ראבינאט?

די איבערגעשטעלטע פראגע האט די צייט אליין ארויסגערוקט און זי געמאכט אַקטועל אין צוזאַמענהאנג מיט דעם געשעהענעם פאקט נאך דער ענערגילטיגער בעזייטיגונג פון ה' קעסטענבערג פון אלע רבנישע אָנגעלעגענהייטען.

אויבוואָהל מיר האבען דעם זעלביגען ענין וועגען לאָזען זיך בעגניגען מיט א ראבינאט אָנשטאט דאָס אויפנעמען א רב, זיינער צייט גענוג אָרומגערעדט, אויפקלערענדיג נאך דאמאָלס, פאר די רבנים וואהלען, אין א גענוג בולט'ער פאָרם די פערשידענע טעמים וועגען דער נויטווענדיגקייט פון אַזאַ רעפאָרם, אויב מיר האָבען נאך דאַמאָלס ארויסגערוקט אזא קאָנצעפציע, איז עס היינט אודאי אויפ'ן ריכטיגען אָרט און צו דער פאסיגסטער צייט. דאמאָלס האט מען אונז געוואלט איבערביינגען, דאָס אויב מען וועט נישט אויסוועהלען קיין נייעם רב, וועט ה' קעסטענבערג שטענדיג בלייבען אויף זיין פּאָסטען. די צייט האָט אָבער בעוויזען אַנדערש. און גראר פערקעהרט. די נייע געשאַפענע סיטואַציע האָט קלאָר געמאכט, אַז מיט דער וואהל פון יאראָפלאווער רב האט מען זיך וועניג געהאָלפען צו דער בעזייטיגונג פון ה' קעסטענבערג, און ווען מען בלייבט ווארטען ביז הרב שטיינבערג וועט ענדליך וועלען בעוויליגען,—נאך אלע קעסטענבערג'ס השמטות און אויפריידענישען א ד"ת צו האלטען,—קומען קיין ראדאָם וואלט מען, מעגליך, געבליבען ווארטען עד ביאת המשיח. מיר וואָלטען פריהער געהאַט נייע דאָזאָרעס, איידער א נייעם רב. אויב ה' קעסטענבערג איז דורך אָפיציעלען דעקרעט פון ביל-דונג'ס מיניסטער בעזייטיגט געוואָרען פון אלע רבנישע ענינים, איז עס געשעהן א דאנק די ענערגישע שריט מצד דער גמינע, ווי אויך א דאנק אונזער אַרטיקעל א. נ. „די גמינע איז דער זיעגער, דער יאראָסלאווער רב איז דער געוועהלטער ראדאָמער רב און די ביכער פון ציוויל שטאנד געהערען צום ה' קעססענבערג". וואו מיר האָבען אויפמערקזאָם געמאכט אויף דער קאָמישער לאגע אין דער ראדאָמער יודישער קהלה, אָנפרעגענדיג זיך דערביי גאנץ לאָגיש אויף וועלכען גרונד איז די פונקציע פון פיהרען די ביכער פון „סטאַן—ציוויל ני" געבליבען אין רשות פון ה' קעסטענבערג. אונזערע לאָגישע אויספיהרונגען פון דערמאָנטען אַרטיקעל האט פּראַינטערעסירט די מאסגעבענדע קרייזען און אָרויפגערופען די פערדריעסטפולע אנערקענונג. מיט'ן כח פון דער ד"ת וואָלט די לאגע קיינמאָל נישט געענדערט געוואָרען, מיר וואָלטען געקענט ערוואַרטען אויף 20 פסק'ם פון תויכען טריבונאל, איידער אויף איין פסק פון אונזערע רבנים, וואָס דיהרען זיך נישט אָהן פלפול און פשט'לדיגע סבהות...

אויף אַזאַ ד"ת האָט דער יאָראָפּלאָווער רב געוואָלט וואַרטען און אפשר אויך געקענט בעשטעהן, אַז די גמינע זאָל האָבען אויף אַזוי פיל געדולד, ביז ה' קעסטענבערג זאָל אפשר פאָהרען קיין יאראָפלאוו און פאר איהם לייגען זיין מאַנדאט, איינלאַדענדיג איהם גלייכצייטיג אויף זיין אָרט...

די גמינע איינגעזעהענדיג סוף כל סוף, אַז אַ דין-תורה וועט צו-ווייט פערפיהרט, האָט זיך געזעהן געצוואונגען צו פערקירצען איר קורס אין אַנדערער ריכטונג, און דאָס האָט טאַקי געווירקט. די סיטואַציע האָט זיך אַזוי גרונדליך געביטען, און ארויסגעוויזען האָט זיך, אַז מיר האָבען רעכט געהאַט, פאָדערענדיג א ראבינאט, נישט קוקענדיג אויף דער מאָטיווירונג, אַז ה' קעסטענבערג וועט אין אַזאַ פאל קיינמאָהל נישט דערוויסטערט ווערען.

ביי די יעצטיגע סיטואַציע, נאָכדעם ווי ס'האָט זיך אָרויסגעשטעלט, אַז די בעזייטיגונג פון ה' קעסטענבערג איז אַבסאָלוט נ י ש ט אָבהענגיג פון יאָראָפלאווער רב'ס אָפיציעלען איבערנעמען דעם אַמט פון ראַדאָמער רבנות, מיינען מיר צוזאָגען, אַז דערמיט האָט ראדאָם געוואונען נאָך א זאַך: נישט צו זיין געבונדען דוקא מיט דער וואָהל פון א רב, און אין יעצטיגען פאַל איז טאקי א גרויסע פראגע, אויב א יודישע וועט די קהלה בעט-ייט פון א רב, מאַ נאָך וואָס זשע ברויך ראדאָם דוקא א רב און ס'איז נישט גענוג בלויז א ראבינאַט. די קהלה קאָן, העכסטענס, אויפנעמען א וויכטיגען און וועלכליכען מורה הוראה און דער ענין קאָן זיין ערלעדיגט. מ'וואָלט דאן פערשפּאָרט די קאָלאָסאַלע רבנישע אויסגאבען און דאס געלד געקענט פערוועגדען בעסער לטובת דער שטאָט.

אין געגעבענעם פאל קאָן קיין רייד נישט זיין, אַז דער אנזאָהן פון דער קהלה וואָלט דאדורך שוואכער געוואָרען ביים יאָראָסלאווער רב

די בלוטיגע ליבעס-געשיכטע
פון יאסטלע צייטלינס טאכטער פון מאסקווע און פעליקס דזשערזשינסקי
פון י. בערלאָוויטש.

8.

דאס איז איהר אייגענע פאנטאזיע געווען — חאָטש שפּעטער מיט איהר איהר מוטער, מיט טרעהרען נס'טענה'ט — דער גאָטזעליגער פאָטער האָט פון א חר געקענט פערלאַנגען, ווי אַנ'עהר-ליבער אויסגעלייטערטער יוד, נאָר צו פערלאָזען איהר גוי'אישען מאַן און נעהמען זיך פיהרען צוריק, ווי א יודישע טאָכטער, ווי מען האָט זיך געפיהרט אין איהר פאטערס הויז. אָבער איהרע נישט-יודישע געדאנקען, וואָס זי האָט געשעפּט אין די יונגע יאָהרען פון די רוסישע און פראַנצויזישע ראָמאַנען, האָבען איהר געהייסען נקמה נעהמען פאר איהר פאָטערס אינשולדיגע בלוט... צו זיין טאָג און נאכט זייט ביי זייט מיט דעם מערדער פון א חר פאטער. האָבען די מעגליכקייט אויסצוקויפען דעם מאָרד און דאָס נישט טון, — איז עס דען נישט א צווייטער פערברעכען געגען דעם ערמאָרדעטען? .

אָט אזוי איז ביי איהר, ביי רבקה'ן, ביסלעכווייז אויסגעאַרבייט געוואָרען דער בלוטיגער פּלאַן צו טייטען וואסילי סטעפאנאָוויטש איהר אייגענעם מאַן. דאס גרינגסטע פאר איהר איז געווען איהם צו פערסמ'ען. סטעפאנאָוויטש האט די לעצטע וואכען געפיהלט און פערשטאַנען, אז זיין ווייב קאָן איהם נישט מוחל זיין זיין שוידער כל טאג געגען איהר פאָטער.. פון פערדרוס האָט ער ווידער גענומען טרינקען... איצטער פלעגט זי איהם נישט שטערען. וואס געהט ער איהר אָן דער מערדער!.. און ראַס, וואָס איהר אָרט נישט זיין שכור'ן, פלעגט איהם נאך טיעפער קרינקען, און ער פלעגט דאריבער נאָך מעהר טרינקען.. און נישט אלע מאָל פלעגט ער ביטען אין זיך דוקא גוטע געריינינגטע בראָנפען, ווארום אפילו אַ טשעקיסטישער קאָמיסאַר פלעגט דאַמאָלס נישט שטענדיג דאָס קענען בעקומען. ער פלעגט דעריבער אָפט מוזען זיך בעגניגענען מיט „סאַמאָגאָנקע", מיט „דענאַטוראַט", מיט אזא געמישטען ברען ספירט, וואס מען פלעגט קריגען צו קויפען אין געהיים אין די זייטיגע געסלעך און אין די קאַזאַרמעס. און וואס איז אַמאָל זעהר געפעהרליך.. ביי רבקה'ן איז פערטיג געוואָרען א געדאנק אריינצושיטען סם צו מיטאָג אין זיין טעלער עסען און דערנאך פאָרשטעלען די זאך אזוי, אַז ער איז פערברענט געוואָרען פון דעם געפעהרליכען געטראנק... אַלטנפאלס, וויסענדיג זייער פריהערדיגען ניט לעבען צווישען זיך, וועט קיינער ניט האָבען אויף איהר קיין שום חשד...

איז ער איינמאָל, סטעפאנאוו, טאקע געקומען א היים עסען. אַ שכור'ער ווי לויט. פון מויל האט איהם געטראגען פון דער ווייטענס דער ריח פון דעם גיפטיגען אַלקאָהאָל. רבקה האט בעשלאָסען, אַז איצטער איז טאקע דער פאַסענדסטער מאָמענט און אריינגעפּן אין זיין עסען א גרויסע פארציע אַרשעניק. אָבער ווי נאר איהר מאן האט א איינגעטונקט זיין לעפעל, איז איהר, רבקה'לען, בעפאלען אַ שרעק. איהר גאנצע ליבע צו דעם נאַאיווען דאָרפישען שפּהנעם עייגעל האט אין דער יודישער טאָכטער, וויי ט אויס, מיט אַמאָל אויפגעוואַכט און זי האָט געגומען שרייען: „וואָסיא, וואָסינקא, טייערער, שלינג נישט ארונטער, שפּיי אויס, אום גאָטעס ווילען! — און זי אליין האָט געכאַפּט דעם טעלער זופּ און אויסגעגאָסען דורכ'ן פענסטער...

דערמיט, וואָס זיין בעשטימונג וואָלט איצט בעטראַכט געוואָרען פאַר נישט אַזוי דרינגליך נויטווענדיג, מחמת אויב הרב שטיינבערג זעהענדיג די בולט'ע מענגעלען פון ה' קעסטענבערג נישט צוגעהן צו קיין ד"ת, האָט געקענט בלייבען גלייכגילטיג צום גאַנצען לויף פון די ערנסטע געשעהענישען. וועלכע האָבען געקענט אויספאַלען פאַר דער קהלה אין א דראָהענדער טאָרם, דיין וואַרטענדיג אויפ'ן אויסגאַנג פון דער ד"ת וואָלט מען קיינמאָהל נישט געווען דערוואַרט און די קהלה איידער זי וואָלט מצד געוואָרען אָדער דעם ה' קעסטענבערג'ען וואָלט אונטערגעשפּילט א צופאַל אין אַלץ וואָלט געבליבען ביים אַלטען. אויב הרב שטיינבערג האָט דאַן נישט געזאָרגט פאַר'ן פּרעסטיזש און כבוד פון דער קהלה, איז די קהלה יעצט נאָכדעם ווען זי זאָל וועלטן דורכפיהרען דעם רעפּאָרם פון ראַבינאַט — אין בעסטען אָרדנונג און זי דאַרף זיך באמת ווענען דעם בעטראַכטען

מ. שמשון.

מלוכה-קרעדיט פאַר די קליינהענדלער.

שרעקליך איז די אַלגעמיינע לאַגע פון יודישען קליינהענדלער אין איצטיגען מאָמענט.

די אָנגעהאָנגטע שטייער-שטראָף לאָזט איהם נישט אָפּ אויף איין מינוט, און פאַקטיש קאָן דער יודישער קליינהענדלער בשום אופן נישט צאָהלען דעם קלענסטען טייל פון די אויף איהם אויפגעלעגטע שטייערן.

דער קליינהענדלער האָט ביי היינטיגע שווערע צייטען קיינמאָל נישט קיין איבריגען גראָשען, און דערום צאָהלט ער אָפּט טאָפּעלטע און אומזיסטע שטייערן, נישט קאָנענדיג צאָהלען צום טערמין די שטייערן, מוז ער צאָהלען פּראָצענטען, פון די פּראָצענטען נאָך פּראָצענט, אזוי אַז דער נאָרמאַלער שטייער ווערט פערזעקספאַלט און אָפּט פאַרצענפאַכט, און אַז עס זאַמעלט זיך אָן ביי איהם פאַר עטליכע יאָהר שטייערן, קומט אויס, אַז די שטייערן בעטרעפען פיעל מעהר ווי זיין גאַנץ פערמעגען.

די פאַרשטעהער פון קליינהענדלער-פעראיין, ווי אויך די צענטראַלע אין וואַרשא, האָבען שוין פיעל מאָל אינטערווענירט ביי די געהעריגע אינסטאַנצען, אנווייזענדיג זיי אויף דעם חורבן ביי די אָרימע קליינהענדלער פון דעם באַלאַסטען זיי מיט אזוי פיעל שטייערן, און געוואָלט פועל'ן, אַז זיי זאָלטען באַפרייט ווערען פון די אַלע שטייערן, און לכל הפחות פון דעם אומזאַץ-שטייער, ווייל דער קליינהענדלער פאַרדינט ביי קיין פאַל נישט אזוי פיעל, אַז ער זאָל קענען באַצאָלען 2 און אַ האַלבען פּראָצענט פון זיין אומזאַץ, אין דער זעלבער צייט ווען דעם הורטאָווניק האָט מען רעדוצירט אויף 1 און אויף אַ האַלבען פּראָצענט.

אין דער הינזיכט האָבען שוין די פאַרשטעהער פון די קליינהענדלער גענוג אנגעשטרענגט זייערע כחות כדי נישט דערלאָזען צו רואינירען די אָרימע מאַסען, מען מוז אָבער געדענקען, אַז זיי קענען נור אינטערווענירען, אָבער דעצידירען—מוזען אַנדערע.

די לאַגע אין פינאַנץ—מיניסטעריום איז אַזאַ, אַז יעדער קאַנדידאַט אויף פינאַנץ-מיניסטער, ווען ער איז אפילו שוין איינשטימיג מיט די גערעכטע פאָדערונגען פון די קליינהענדלער, אַז ווי נור ער איבערנעמט די פינאַנץ-טעקע און זעהט, אַז די מלוכה-קאַסע איז לעדיג, גיט ער באַלד אַרויס אַ פעראָרדנונג, אַז מען זאָל די שטייערן איינמאַנען, און די גרעסטע לאַסט פאַלט ווייטער אויף די קליינהענדלער. אויף די אָרימע מאַרק-הענדלער, ווייל דער רייכער פּויער, דער גרונד-בעזיצער דרעהט זיך אָפּט אַרויס פון די אַלע שטייערן און צאָלט נור אַ מינימום פון זיין התחייבות.

מיט איין וואָרט—די לאַגע פון קליינהענדלער איז אַ קאַטאַסטראָפאַלע, שוין דערמיט, וואָס מען נעמט פון איהם שטייערן אָהן אַ צאָל, אזוי אַז ער מוז דאָס קליינע ביסעל קאַפּיטאַל, וואָס ער פערמאָגט, אָוועקגעבען פאַר שטייערן, פיילמאָל גיט ער נאָך אָוועק יענעמס, ד. ה. וואָס ער האָט גענומען אויף קרעדיט.

דורך אַזאַ לאַגע פערלירט דער קליינהענדלער דעם חשק צום האַנדעל, צו פאַרדינען פאַר זיך אויף אַ שטיקעל ברויט, ווייל אַנשטאַט צו טראַכטען ווי אזוי צו קויפען און פערקויפען, האָט ער נור שטענדיג צו טוהן מיט'ן עקזעקוטאָר, אזוי אַז ביסלעכווייז גהעט ער מטה, מטה ביז ער גהעט אינגאַנצען אַראָפּ פון פלאַץ.

כדי צו ראַטעווען דעם מיטעל קלאַס פון פולשטענדיגען רואין און אונטערגאַנג, איז דאָ איין אויסוועג, — מלוכה-קרעדיט.

אויף דעם געביט מוז איצט אָנגעווענדעט ווערען די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט. עס מוז געזאָרגט ווערען, אַז דער קליינהענדלער זאָל זיין דער פּראָדוקטיווער עלעמענט פון לאַנד, ווייל ער איז דער יעניגער, וועלכער פערשפּרייט דעם האַנדעל אין פּוילען, ער איז דער וואָיאַזשאָר, ער קומט אין בעריהרונג מיט'ן קאָנסומענט, ער איז דער פאַקטישער עלעמענט, אַ דאַנק וועלכענס איניציאַטיווע און ענערגיע, בעקומט די אויסגעאַרבעטע סחורות איהר אָפּזאַץ-מאַרק, און עס ליגט אין

פּעטפּאָנאָוו האָט נישט פערשטאַנען, וואָס דאָ האָט פּאַסירט. זי האָט איהם ערקלערט, אַז זי האָט זיך פּלוצלינג פאַרנומען, אַז דורך אַ טעות האָט זי עפּעס ביים קאָכען צומישט אין קיך די פלעשלעך, און אנשטאָט עסיג האָט זי אין עסען מיט באָרשט אריינגעגאָסען נישט דאָס, וואָס מען דאַרף..

האָט ער איהר פערשטעהט זיך, געגלויבט... נאָך דער געשיכטע, ווען נאָך איין האָר, וואָלט זי געהאַט פערלוירען אויף אייביג איהר וואָסיאַ'ן, איז ער איהר פון דאָס ניי זעהר טייער געוואָרען.. און אין קאָפּ האָט זיך איהר גאַנצער פּלאַן איבערגעקעהרט, אין אמת'ן, וואָס האָט זי צו איהם, צו דער נאַאיווען און אונבעוואוסטזיניגען מויער יונג? האָט ער געקענט דען אין יענער ווינטערדיגער נאַכט נישט אויספיהרען דעם בעפעהל פון'ם פאָלקס-קאָמיסאַר דזשערזשינסקי פון דעם פיהרער פון דער נאַכטער בלוטיגער טשע-קאַ-מאַשין? וואָלטען דען די איבריגע טשעקיסטען אַנשטאָט איהם נישט דערשאָסען איהר אונגליקליכען פאָטער? ניין, איהר מאַן איז דאָך טאַקע געווען בלויז אַן אינסטרומענט אין די הענד פון דעם בלוטיגען „פעליקס", און נאָר ער, פעליקס דזשערזשינסקי, מוז בעצאָהלט מיט זיין לעבען פאַר דעם טויט פון איהר פאָטער, פאַר דעם טויט פון נאָך טויזענדער אַזעלכע אונשולדיגע, קרבנות!... דאָס איז איהר פליכט, איהר וויכטיגסטע אויפגאַבע! זי איז דאָך דאָך איינענטליך אַן אַלטע „עס-ערקע". האָט זי דאָך נאָך פאַר דער רעוואָלוציע געהערט צו דער איינציגער פּאָליטישע פּאַרטיי אין רוסלאַנד, וואָס האָט אַנערקענט דעם אינדיווידועלען טעראָר געגען יעדען טיראַן... פּלעווע... סערגעאיי... און פאַרוואָס נישט דזשערזשינסקי?!.. צי ווייל ער בעהאַלט זיך הינטער קלינגענדיגע רעוואָלוציאָנערע פראַזען ?...

פון דעם גאַנצען אינערליכען קאַמף ביי רעוועקאַ'ן אין האַרצען, און ווענען די אויבען בעשריבענע מצבים צווישען איהם און איהר מאַן האָט קיין ווייטיגער מענש, פערשטעהט זיך. אין מאָסקווע קיין אהנונג נישט געהאַט... דערפאַר איז מען אין מאָסקווע אַזוי איבער-ראַשט געוואָרען, ווען אין אַ חדשים דריי אַרום נאָך דעם בעשלוס, וואָס רעוועקאַ האָט שטילערהייט אָנגענומען,— האָט מען איהר אַרעסטירט אויב'ן פּלאַץ-לוביאַנקע אין דער הויפּט פערוואַלטונג פון דער רוסישע טשעקאַ, אין דעם קאַבינעט פון'ם פאָלקס קאָמיסאַר דזשערזשינסקי.

ווענען דעם אַרעסט פון דער קאָנטר-רעוואָלוציאָנערין „עס ערקאַ" האָבען דעמאָלט געשריבען אַלע סאָוויעטישע צייטונגען אין מאָסקווע. אפילו אַ קינד אין ווינ האָט געוואוסט, אַז די אַרעסטירטע „עס ערקאַ" האָט צוויי מאָל אויסגעשאָסען אויף דזשערזשינסקי'ן. איין קויל האָט איהם געטראָפען אין דער רעכטער האַנד און לייכט פערוואונדעט,, און בלויז די רעוואָלוציאָנערע בעשיידענהייט און „ענוות" פון דעם טשעקיסטישען פאָלקס-קאָמיסאַר האָט איהם נישט ערלויבט צו מאַכען אַ טומעל צוליב זיין אייגענער פּערזאָן, אונמען האָט דעריבער פערבאָטען צו פערעפענטליכען די איינצעלהייטען אין די סאָוויעטישע צייטונגען. אין מאָסקווע האָבען נאָהנטע בעקאַנטע פון פון צייטלינ'ס משפּחה דערגאַנגען אויך דעם סוד, אַז די „עס ערקאַ" איז געווען נישט קיין אַנדערע, ווי זייער רבקה.. איהר קינד, קאַרל, איז שוין באַלד געוואָרען העכער אַ יאָהר, און לויט די סאָוויעטישע געזעצען האָט זי געדאַרפט בעקומען ערגעץ וואו אַ רעגירונגס-שטעלע, כדי זי זאָל זיך נישט רעכענען. פאַר אַ „נישט אַרבייטענדען עלעמענט" האָט זי אַליין זיך אָנגעשלאָגען פאַר אַ סעקרעטערין אין דער הויפּט-פערוואַלטונג פון דער רוסישען „טשעקאַ" אונטער דער אויפזיכט פון דזשערזשינסקי'ן גופא...

(פאָרזעצונג קומט).

דעם אינטערעס פון דער פּוילישער מלוכה, אז מען זאָל דעם מסחר פאָרבײפערן אויף דעם געהעריגען אופן.

לעצטענס האָט די רעגירונג טאקע אנערקענט, אז דאס איז ריכטיג און דער האנדעלס־מיניסטער קוויאַטקאָווסקי האט אין א געשפרעך מיט די פאָרשטעהער פון דער צענטראלע זיך ארויסגעזאָגט אין א פּאָזיטיווען זין.

ער האט געזאָגט, אז די רעגירונג האָלט שוין נישט דעם קליינהענדלער פאר א אונגוצליכען עלעמענט, וועלכער דארף בעקעמפט ווערען, נאר פערקערט, זי האָט איינגעזעהן, אז ער איז נוצליך און ברענגט א אויפלעבונג אין האנדעל פון דער פּוילישע רעפּובליק.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז דער קליינהענדלער וויל צאָלען שטייערן, ער וויל טראגען אויף זיך די לאַסטען, וואָס יעדער בירגער איז מחויב צו טון, אָבער עס מוז איהם געגעבען ווערען די מעגליכקייט און די רעכט צום האנדלען און פערדינען; און דאס קאן נור זיין דאמאָלסט, ווען ער וועט בעקומען די געהעריגע מלוכה־קרעדיטען פונקט אזוי ווי עס בעקומען די פּוילישע סוחרים פון דער פּוילישער באנק.

עס מוזען אָנגעשטרענגט ווערען אַלע כחות. די פאָרשטעהער פון קליין־סוחרטום מוזען אנווענדען אלע בעמיהונגען, אז עס זאל געשאפען ווערען די געהעריגע סחורה קאָאָפּעראטיווען, געמיינזאַמע איינקויפּ־פונקטען, בעמיהען זיך צו בעקומען לאנג טערמיניגע מלוה—קרעדיטען

דאס איז נאך דער איינציגער אויפוועג, אַז דער גרויסער קבוץ פון יודישען סוחר'טום זאל נישט צושמעטערט ווערען אונטער די רעדער פון דעם שוואַכען וואָגען, וועלכער ליגט אויף זייערע פּלייצעס.

דאס איז די איינציגע האפנונג ארויסצופיהרען די קליינהענדלער פון דער גרויזאַמער קאטאסטראפאלע לאגע אין וועלכע זיי געפונען זיך איצט.

ה. ווײַנשטאָק.

חדר און היים אמאל, שול און היים איצט.

די וויכטיגקייט פון דער דאָזיגער פראגע און דער פּראָגיזם מיט וועלכען זי איז פארבונדען, פאָדערען מען זאָל זי ברייט בעהאַנדלען.

ווי מען זאָל זיך איצט נישט בעציהען צום אַמאָליגען חדר, מוז מען דאָך מודה זיין, אַז די ערציהונג אין דער היים איז נישט נור געווען פּאַראַלעל, נור אפילו ענג צוזאמענגעבונדען מיט דער ערציהונג אין חדר.

די פרומקייט פון די עלטערען, דער „צאינה וראינה" און דער „מנורת המאור" פון דער מוטער, דער פּרוזער פון דער „פּדרת" און דעם „שיעור" אלע שבת, זענען געווען אַ ערגענצונג צו דער חדר־ערציהונג.

דאָס קינד אין דער היים האָט זיך געפינען אין דער זעלבער סביבה, אין דער זעלבער אַטמאָספערע, ווי אין חדר.

ווי מיר זאָלען נישט קריטיקירען דאָס אַמאָליגע חדר, מוזען מיר אויך מודה זיין, אַז די הויך, דער פּערנעס, דער בעגריף פונ'ם אַמאָליגען חדר—יונגעל, איז געווען א פּיל גרעסערער, ווי ביי די איצטיגע...

צו 14—15 יאָהר האָט ער זיך שוין געפיהלט אַלס אַ מענש, אַלס אַ מיטגליד אין דער געזעלשאַפט, ער איז שוין אַזוי פּערהאָרטעוועט געווען אין דאַמאָלדיגען לעבען, אַז ער האָט זיך געלאָזט, אין ליידען און נויט, אין די ווייטע גרויסע יוצלט-ישיבות, און אין די שפּעטערדיגע צייטען. זיך מקריב געווען פאַר דער השכלה, וועלכע האָט אָנגעהויבען אַריינצודרינגען אין יודישען לעבען און געפיהרט אַ פּערביטערטען קאַמף מיט די אָפּגעשטאַנענע עלטערען.

איצט איז די שול און די היים צוויי גאַנץ בעזונדערע סביבות, צוויי בעזונדערע אַטמאָספערען.

דאָס אָרט פונם פרומען אידעאַל האָבען פערנומען ווידענע זאַכען, לאַקיערקעס, פודער און שמינקען; דעם „צאינה־וראינה" און דעם „מנורת המאור" פארבייטען פערשידענע „בלאַטערס", דאָס קינד שטויסט זיך אָן אין דער היים אין נעגענגעזעצטע בעגריפען, ערשיינונגען און אנשויאונגען, וואו עס בעקומט אין שול און נישט זעלטען קומט אויס די לערער צו פיהרען אַ שווערען קאַמף מיט דעם...

די היים האלט דאָס אויך אין איין איינוויקלען אין די קינדער־וויקעלעך, ווען מען מוז שוין פון דעם פּאָדערען גענוג בעוואוסטזיניגקייט און אויסגעהאלטענקייט; דאָס ברענגט דערצו, וואס ביים וואקסענדען דור זענען עם־הארצות און דעמאָראליזאציע אזוי ענג צוזאמענגעפלאָכטען, אז מען ווייסט נישט וואו עס ענדיגט זיך איינס און עס הויבט זיך אָן דאס צווייטע.

ווען מיר זאָלען וועלען זיך גריבלען און געפינען די סבות וועלכע האָבען געברענגט צו דער טרויעריגער לאגע, וועלען מיר מוזען קומען צום בעשלוס, אַז אויסער דער גרויסער וועלט מלחמה, האלט אַ גרויסער טייל פון דער שולד אויף אונזער אינטעליגענץ.

אונזער אינטעליגענץ האָט שלעכט פערשטאַנען איהר מיסיע.

זי איז געגאַנגען צו דער מאסע, אָבער זי האָט זי נישט געהויבען צו זיך נור אינגאנצען זיך אראָבגעלאָזט צו איהר און די מאסע האָט איהר באַנאַליזירט... איצט איז איו אינגאנ־

עטליכע ווערטער וועגען א דראַ־מאטישען-קרייז אין ראדאם.

שוין עטליכע יאָהר זענען אַריבער, זייט אין ראדאָם איז געהעמט געוואָרען די אויפפיהרונגס מעגליכקייט אָיבער יודיש דראמאטישע ווערק, וועלכע האבען, אַ דאנק די אמת'ע בעמיהונגען און פּאַרזיכטיגקייט מצד יודישע אַרטיסטען, אָדער אמאָליגע איינרעזשיסירטע אמאַטאָרען — בעפרידיגט די גייסטיגע בעדערפעניסען פון געוויסע, מעהר ענטוויקעלטע טיילען. פון דער יודישער ראדאמער בעפעלקערונג. עס וואָלט געווען נישט אמת צו זאגען, אַז אין פערלויף פון די עטליכע יאָהר זענען ביי אונז אין שטאָדט נישט געגעבען געוואָרען אַ פּאָר דראמאטישע פאָרשטעלונגען פון אונזער קלאַסישען רעפערטואר ווי למשל: „די פּוסטע קרעטשמע" פ. הירשביינס, „גאָט פון נקמה" אַש'ס, „טאָג און נאכט" אַנסקיס, א. ד. ג. אָבער דערמאָנענדיג זיך אין דעם אָרט, ווי אזוי די דאָזיגע טרעכטיגע ווערק זענען, דורך א גרויסע אָספּראַטען—אַקטיאָרען געוואָרען אויסגעפיהרט, זאָגט דער פערדרוס פאר זייער אונפעראנטוואָרטליכקייט און גרינגשעצונג לגבי דער יודישער קונסט, וועלכע האָט פערלוירען אויף דער בינע איהר ריכטיגען ווערטה און נעשעטאָלט.

וואָרום שפּילען, נישט רעכענדיג זיך מיט רעזולטאטען, קאָן יעדער. אָבער נישט יעדער, וועלכער רעכענט זיך מיט פּאָלגען איז בכח אויף זיך צונעמען די אחריות ביים איינפיהרען אזעלכע טיפּען, וועלכע פּאָדערען בעוואוסטזיין, טאַלאַנט און קינסטלערישע רעזשי. און צוליב די שלאכטע מאטעריעלע בעדינגונגען, אין וועלכע די ראדאמער יודישער בעפעלקערונג געפינט זיך, ליגט די דראַמאטישע קונסט אין ראדאָם אין א שווערע לאגע. וואָרום אַרגאַניזירען און אויסצוהאלטען אויף איהרע פּלייצעס אַן אייגען יודיש קונסט טעאַטער, פון וואס די ארטיסטען זאָלען טראָגען אויף זיך דאָס פעראנטוואָרטליכקייט פון זייער שפּילען – איז זי נישט בכח.

צוליב די אָנגעוויזענע שוועריגקייטען רוקט זיך ארויס די פראגע: וואו זענען אָהין געקומען די אַמאָליגע ראַדאמער אַמאַטאָרען, וועלכע האבען אויס'ן דראמאטישען געביט פיל מיה און כחות אוועקגעשטעקט? געוועזען אַמאָל אַ צייט, ווען אין אונזער שטאָט האָט זיך געפינען אַ בעסערער דראַמאטישער קרייז, אין וועלכען עס האָבען אנטייל גענומען די שענסטע ראַדאָמער יוגענד, וועלכע האָבען געגעבען פון צייט צו צייט דראַמאַטישע פאָרשטעלונגען. צו פיהלט זיך באמת אין ראדאָם אַ מאנגעל אין יונגע דראַמאַטישע כחות? נ יי ן! ביי אונז אין ש ט אָ ד ט איז דאָ גענוג יונגע טאַלאַנטען, נאָר עס פעהלט פשוט דער וועלכער זאָל זיי אויפוועקן פון זייער לאַנג-דויערענדען שלאָף, און וועלכען זיי זוכען. זאָלען די אַמאָליגע ליבהאָבער פון דער יודישער בינע נישט וואַרטען אויף ווענעמס רוף, נאָר אַליין זיך צונויפזאַמלען אויף צו גרינדען אַ דראַמאַטיש ווינקעל אין ראדאָם, וועמענס איינזאַצע עס דאַרפט זיין די בעפעסטיגונג און אונטערשטיצונג אויפ'ן געביט פון יוד. דראַמ. קונסט אין אונזער שטאָדט!

א. הײַנמאַן.

צען פערלוירען געוואָרען די גרעניץ צווישען אמת'ן אינטעליגענט און דעם „שיטי" און „דאַנסינג" אינטעליגענט...

צווישען דעם אינטיליגענט מיט בילדונג און מאָראַל און דעם אינטיליגענט, ביי וועלכען בילדונג און מאָראַל בעשטייט פון א פולען געלד־טאַש...

כל־זמן עס וועט נישט קומען די געהעריגע קוואַליפיצירונג, כל־זמן דעם עם הארץ וועט נישט אָנגעוויזען ווערען צוריק זיין געהעריג ארט, ווען אפילו ער שפרייט מיט געלט אויף רעכט און לינקס... כל זמן עס וועט זיין א מישמאַש אין דעם פארשטאנד און בעגריף ווער עס הייסט אָנטעליגענט, וועט קיין פערבעסערונג נישט קומען.

אויפקלערונגס־ארבייט קאָן פיליכט דינען אַלס אַ פּאַליאַטיוו. דער ריכטיגער ענטפערט אָבער אויף דער אָנגעווענטער פראגע, ליגט אין די תענו' פון דער אמת געבילדעטע און מאָראַלישע אינטעליגענץ...

מבנאלי.

די לעבעדיגע לאזט ער נישט געבען אויף ברויט און די טויטע לאזט ער נישט בעגראבען.

(„מעשים טובים" פון אַ ראדאָמער דאָזאָר).

איז בעשערט געווען, אַז אין אונזער שטאָדט זאָל זיין ששון ושמחה און אַז דער נאָמען ראָדאָם זאָל מפורסם אויף גאָר דער וועלט, האָט מען אונז מזכה געווען מיט א מחלוקה'לע, וואָס האָט אָנגעהאַלטען נישט מעהר און נישט ווינציגער ווי 13 יאָהר, דאָפּעלט ווי די גרויסע אייראָפּעאישע וועלט־מלחמה, וואָס האָט אויסגעבראָכען אין יאָהר 1914. די מהלוקה איז כידוע געפיהרט געוואָרען ארום דער כסא רבנות, אויף וועלכע ה' קעמפּענבערג האָט זיך פראקלאַמירט אלס „סאַמאָדערזשעץ". אין די דאָזינע 13 יאָהר האָט זיך, ווי דער שטייגער, בעת א קריעג, אָפּט געביטען די קאבינעטען פון די קהלה' דאָזאָרעס מיר האָבען געהאַט דאָזאָרעס נאָמינירטע פון דער מאַכט; דאָזאָרעס, וואָס האָבען נישט געברויכט גאַפּעלען דער שטאָדט און זייערע קוואַליפיקאַציעס זענען בעשטאַנען דערין, וואָס זיי זענען נישט געווען קיין מורדים במלכות קעמפּענבערג... אויך לעצט האָבען מיר מיט מזל און גליק דאָזאָרעס שוין געקליבענע און דורך וואַהלצעטלען אויסגעוועהלטע. איז דאָך גאָר פיין און שיין, דארף מען דען בעסער און ערהאָבענער ווי דאָזאָרעס און פרנסים זענען געוועהלט פון דער מאַסע, פון כלל און נישט ווי פריהער אָנגעוואָרפען און נאָמינירט פון דרויסען? ווייזט זיך אָבער ארויס, אַז אויך צווישען די געוועלטע זענען פאַרהאַנען גאָר נישקשה'דיגע „בעריסטקייטען", וועלכע זענען א דאנק דער ד־לות און דעם גרויסען מאַ־ק־ייעניגען ליארם בעת די קהלה וואהלען אויפגעשפרונגען אויף דער ערגע פון כלל פערזאָרגעריי און האָבען גענומען קיניגען מיט נישט ווייניגער תקיפות און דיקטאַטור ווי די אַמאָל'גע נאָמינירטע.

אַ משל זיצט זיך אין נמיגע־שטיבעל אַ דאָזאָר, א יוד מכלומר'שט אַ חסיר, אַ אַלטער חברה קרישה מאַן, וואָס האָט די זכית געהאַט צו זיין נאָך צווישען די נאָמינירטע דאָזאָרעס און ער שטעהט „אויף דער וואַך" צוהיטענדיג די ביזנעס פון נמיגע זאָלען זיך פערגרעסערען אויפ'ן חשבון פון די לעבעדיגע און די טויטע. ער הערשט איבער'ן בית הקברות און יעדער בר־מינן, סיי אָרעם און רייך מוזען פריהער דורכגעהן דעם פראָצעדור פון זיין „ווידזיאַל פאַגושעבאָווי" און נאָכדעם ווי ער שרייבט אונטער די פראַגנאָקציע, קומען ערשט די מתים צו זייער אייביגער רוה. ארבייט דאָס דער חברה־קרישא־דאָזאָר אויף אלע כלים און שינד די חויט אָהן שום רחמנות. ס'העלפען אפילו נישט די ביטערע טרערען פון די אָרימע אומגליקליכע און זיי מוזען אָפט פערקויפען דאָס לעצטע, אבי צו בעצאָלען פאַר דער בית עולם קרקע. דער דאָזיגער חפירישער דאָזאָר איז דער גאנצער טוטל איבערן בית הקברות און פאר איהם גילט איין דעוויז:

אלע גלייך, פיי אָרעם, פיי רייך!

צו געהן דערצעהלען אלע מעשים און טאקטען וועגען דער „בעריהמטער" טעטיגקייט פון דעם זעלביגען אויפערערוועהלטען, וואלט געברויכט פערנעמען פיל אָרט און צייט. מיר וועלען נאר פאָרלויפיג פערעפענטליכען בלויז א קליינער טהייל פון זיי און דאָס רעכנען מיר וועט אויך גענוג זיין. וואס מיר ווילען יעצט איבערגעבען איז איין בלומעל פון דעם גרויסען בוקעט, וואָס דער דאָזיגער קהל שער קאָכלעפיל האט בעוויזען צו פערפלאנצען אויפ'ן פעלד פון זיינע געזעלשאַפטליכע „לייסטונגען".

אַלזא פאקט ראשון:

מיט צוויי וואָכען צוריק איז ביי א אָרימען היגען יוד, אַ בעל־מלאכה, געשטאָרבען א קינד. דער אָרימער, צובראָכענער און אומגליקליכער יוד האָט נאך אלע זיינע גרויסע אָנשטרענגונגען און מסירת נפש צו פערשאַפען זיך אלע תצטרכות'ען, געמוזט געביך אָנקומען די נמיגע זאָל איהם אומזיסט געבען א שטיקעל קרקע מיט דעם קאַ־אוואן. פערשטעהט זיך, אַז צו „געניסען" פון אַזאַ „פריווילעגיע" האָט זיך דער יוד געמוזט שטעלען אין אָגאָנעק פאר'ן דאָזיגען „ווייכהאַרציגען" דאָזאָר, וועלכער האָט, גיעט קוקענדיג אויף די בקשות פון דאָזאָר ה' חיים קאָרמאן, וועלכער איז אויך

א שטילע חופה...

ס'קאָכט אומעטום, ווי אין אַ קעסעל. פון מויל צו מויל גיט מען איבער א פיקאַנטע מעשה'לע, וועלכע קלינגט מאַש ווי „טויזענד אין איין נאַכט".

דאָס אמת זאָגענדיג, שטאַמט די דאָזיגע מערקווירדיגע געשיכטע פון דעם נאָהנטען שכנות'דיגען שטעדטיל וו., נאָר ווי איהר וועט שפּעטער זעהען שפּילט דאָ ראַדאָם אויך אַ היבשע ראָליע און טאָקע דעריבער וועלען מיר עס בעשרייבען צווישען די ראַדאָמער מעשה־לעך.

זי — א מיידעל אַ ברען, יונג, שעהן, בלוט און מילך, קנאַפּע 17 יאָהר אַלט — האָט זיך אויסגעהאַלטען אין שטעדטיל ביי א קינדערלאָזען פעטער, ביי וועלכען עס האָט איהר נישט געפעהלט פון קיין פויגעל־מילך און וואו זי איז געווען גליקליך און צופרידען. אויב זי האָט זיך געען עס איז יאָ געפיהלט אומגליקליך, איז עס נאָר געווען צוליב דעם, וואָס די עלטערען האָבען איהר געפעהלט און דער נאָמען יתומה האָט איהר געקימערט.

צום פעטער פלעגט אָפט אריינקומען זיין שותף, א יוד אַ בן־ארבעים און אַ מכופל מיט 6 קינדערלעך, קיין עין־הרע, מיט וועלכען ער האָט צוזאַמען געהאַלטען א יאַטקע און דער דאָזיגער שותף האָט געוואָרפען אנ'אויג אויף דער שיינער יתומה'לע. די זאך איז אזוי ווייט דערגאַנגען, אז אין אַ קורצע צייט זענען זיי געוואָרען גאָר גאַנצע מחותנים...

ס'זענען אריבער עטליכע וואָכען און דאָס מיידעל האָט זיך אָנגעהויבען פיהלען נישט גוט, און מ'האָט געזעהן בעשיינפערלעך, ווי פון טאָג צו טאָג גייט זי איין אין די אויגען. דעמאָלט איז איהר געטרייע מוטער צוגעשטאַנען צו איהר און צ'איז אריין צום דאָקטאָר.

דער שטעדטילער דאָקטאָר, אונטערזוכענדיג איהר האָט זיך פערשעמט פאר זיך אליין און ער האָט איהר דערקלערט, אז זי האָט... גאַלשטיינער און זי מוז אומבעדינגט פאָהרען קיין ראַדאָם.

די מומע מיט'ן מיידעל איז געקומען צולויפען קיין ראַדאָם, נאָר צום בעדויערען, האָט מען זיי אויך דאָ דעם פאמפ עיקר נישט אויסגעזאָגט, און נאָך דעם זעלבען טאָג זענען זיי אוועקגעפאָהרען קיין ווארשאַ.

ערשט דאָרטען האָט זיי דער דאָקטאָר ענטדעקט דעם גאַנצען ביטערען סוד. דערהערענדיג אזא מעשה האָבען זיי געפרובט איבעררעדען מיט'ן דאָקטאָר, צוזאָגענדיג, אַז פון קיין געלט וועט דאָ קיין שום מניעה נישט זיין און ער זאָל שוין זעהן עפּעס טוהן, ט'הייסט אנ'עצה געבען... דער דאָקטאָר האָט אָבער וועגען דעם גלייך געמאָלדען דער פּאָליציי און לויט זיין עצה האָט מען זיי געהאַלטען א טאָג צייט אין ארעסט און דערנאָך מיט'ן עטאַפּ זיי אָבגעבראַכט צוריק קיין ראַדאָם, וואו ס'האָט זיי בנפּ־ייט, ערשט דעמאָלט, ווען זיי האָבען צוגעזאָגט, אַז אַלץ וועט זיין כדת וכדין און אַז פאַר דער צייט וועט גאָרנישט געשעהן.

דער פעטער, דערוויסענדיג זיך פון דער צרה און פון וועמען זי שטאַמט איז שיער פון זינען נישט אראָפּ פון חרפה און עגמת־נפש, און פון כעס האָט ער געכאַפּט א האַק און מיט גרויס איפּעט זיך אַלאָז געכון צו זיין „שיינעם" שותף, ווילענדיג אויף אזא אופן זיך אָבּרעכנען מיט איהם פאר'ן צוברעכענעם לעבען פון זיין פלימעניצע. א נס איז געשען, וואָס עטליכע בעלי־מבתים האָבען איהם בעצייטענס פערהאַלטען און געשטערט א הם אויסצופיהרען זיין נקמה־אקט.

דער שותף, זעהענדיג, אַז ס'איז שלעכט און אַז ער האָט אויסצוטיין געהאַקט צרות פינ'ם גאַנצען שטעטיל און נאָכמעהר פון זיין אייגען ווייב, וועלכע האָט איהם פיזוט דאָס לעבען

אין זעלבען „ווירזאל פאגזשעבאָווי״ — אז דער יוד איז באמת נישט אימשטאנד צוצעצאָהלען — אונבאדינגט געפאָדערט 10 זלאָטעס. ס׳האָט זיך געפאָרגעיעט און דער יוד האט בעווייזט ברמפות שלש, אז ער האָט נישט א גראשען אויף א כזית ברויט. דאָס אלעס האט נישט געהאָלפען און דער יוד איז געלאָפען ברענגען דעם דאָזאָר, ה׳ איידעלבוים, דאָס האט אויך נישט געהאָלפען און דער מושל פון בית הקברות איז געבליבען שטאָל און אייזען ביי זיין ערשטען פרייז.

— ספייטש, האָט דער אומגליקליכער יוד געביטערט, איך פערמאָג דאך נישט א פרוטה. וואָס זאָל איך טוהן? איך האָב קיין אנדערע עצה, נאָר געהן פון געוועלב צו געוועלב צונויפצוזאמלען די 10 זלאָטעס אין נדבות, ספייטש דערבאָרעמט אייך און האָט רחמנות.—

— מיך אַרט עס נישט, מיינע טויטעגען קאָנט איהר געהן איבער דער שטאָדט און קלויבען נדבות. די 10 זלאָטעס מוזען זיין – האָט געדינערט די שטים פון אלמעכטיגען חעדשער פון ראדאמער בית-עלמין.

דאָזאר איידעלבוים איז געריהרט געוואָרען פון יוד׳ס תחנונים און לויטענדיג זיך ערגיץ שאפען 10 זלאָטעס האָט ער מסלק געווען דאָס געלד, אָבצאָהלענדיג די פולע פרייז, וואָס דער חברה-קדישא דיקטאָטאָר האָט געפאָדערט.

צווייטער פאקט.

— אָט דער זעלבער בעל רחמנות׳דיגער דאָזאָר און חברת קדישא-מאַן, אין דערצו אויך א געוועזענער דעה—זאָגער אין „צורה״, ווי אויך אין קאָמיטעט פון דער גמילת חסד-קאַסע און איבעראל, ווען ס׳האנדעלט זיך צוגעבען א אָרימען יודען שטיצע, אָדער ארויסצובאָרגען א בכביר׳ען סוחר אָדער בעל מלאכה אַ גרעסערע הלוואת, ווייסט ער צו דערצעהלען אַז יענער נצרך איז געזונד-אייזען און קאָן געהן ארבייטען און נויטיגט זיך נישט אין דער שטיצע פון „צורה״, אָדער אָט דער, אָדער יענער סוחר קאָן מען נישט געטרויען אַ גרעסערע הלוואת, מעג זיין מיט זשיראנטען. מיט איין וואָרט, ער מזיק׳ט און טוירטעט אויף רעכט׳ס און לינקס. אַז מ׳שמועסט א חברת קדישא-מאַן פון אלטען אַלטען שניט, וואָס ווייסט נישט מעהר נאר פון טוירט און בעגראָבען, אפילו ווען ס׳האנדעלט זיך וועגען לעבעדיגע..

מיר וואָלטען דעם נאמען פון דעם „בעריהמטען״ דאָזאָר פערעפענטליכט. מיר טהוען עס נישט דערפאר, ווייל ווען די עפענטליכקייט דערוויסט זיך ווער ס׳איז דער „העלד״ פון די דאָזיגע סקאַנדאַליזע פאקטען, וואָלטען גרויסע אוואנטורעס אויסגעבראָכען, מיר ווילען דאס פערמיידען. די גמינע מוז אָבער דערויף רעאגירען. אזאַ יוד טאָר נישט זיין קיין דאָזאָר. זיין אָרט איז וואו אנדערש.. אָבער נישט אין אזעלכע אינסטיטוציעס ווי: גמינע, עזרה און גמילת חסד קאסע, וואו ס׳ווערט געפּאָסטען און געוואויגען דער גורל פון די לעבעדיגע. זיינע „מעשים טובים״ זענען אונז שוין לאַנג בעקאנט. מיר האָבען זיי פערשוויגען מיט דעם מאָטיוו, כדי נישט ארויסצוברענגען די שרייערס פון זייער געדולד, זיי זאָלען נישט מרעיש עולמות זיין, שרייענדיג אז די קאָמפּראָמיטאציע פון אזא דאָזאָר קאָן אמאהל נוצען ברענגען ה׳ קאָסטענבערג. איצט נאך דער בעזייטיגונג פון ה׳ קאָסטענבערג קאָנען אזעלכע טענות מעהר נישט אנגעווענדעט ווערען. די מאָראַלישע סאנאציע, וואס איז אייגענטליך געווען דער הויפט-עיקר אינם רבנות-קאמפף, דאַרפט דורכגעפיהרט און ווייטער פּאָרטגעזעצט ווערען אויפ׳ן גאנצען פראָנט אפילו צווישען אייגענע רייחען. עס קאָן ביי קיין פאל נישט טאָלערירט ווערען סקאנדאל מעשים. צוזעהן אונפּערשיעד פון וואנען זיי זאָלען נישט קומען, יעצט איז אַוועק די צייט, ווען, אָבעוואנדיג די גרעסטע עוולות געגענאיבער דער יודישער בעפעלקערונג האָט מען נעפינען א שוץ מיטעל אין דער געקצעמטער פערזאָהן פון ה׳ קאָסטענבערג, וואָס האָט דערשטיקט אלע פּראָטעסטען און אלץ האָט זיך בעהאלטען אונטער זיין מאנטעל, ווי אונטער א שוץ-גראָבען, אינטער וועלכען ס׳איז געשטאַנען א ־ימעס מיט דער פאראלע: קאראַאול! פלשתים עליך ישראל! קאָסטענבערג געהט! — יעצט זענען אלע אָרגאַנעצען פערשווינדען און ס׳איז דער חיוב פון אַ עפענטליכע טריבונע אלץ מ פ ר ס ם זיין און צו דעמאסקירען און דאס וועלען מיר מאַקי טוהן ביז די מאָראַלישע ס א נ א צ י ע וועט דורכגעפיהרט ווערען ביז צום סאמע סוף, אומאָבהענגיג וואו און ווער ס׳וועט רייטען אויף דער קליאַטשע און שפּייען מיט די דער בייטש. דער חברה-קדישה דאָזאָר דאַרף די מאָראַלישע סאַנאציע דער ערשטער דערפיהלען און נעמען-זיין ווען. ער איז נישט דער פאַכטון און קיינער איז נישט זיין סטאדע שאָף!... דער נאָמען פרנס איז אין פולקאָמען ווידערשפּרוך מיט זיין אויפפיהרונג און דעריבער ברויכען אזעלכע אונבעדינגט דעזיגנירען...

עמיצער.

גאולת הארץ--קייט.

אָרגאַניזירט דורך דער יודישער פרעסע אונטערן פּראָטעקטאָראַט פון דעפוטאַט

י צ ח ק ג ר י נ ב ו י ם.

ה׳ מ. צוואַך ענטס דעם יובילעאום-קאָמיטעט פון ק. ק. ל. מיט 50 זל. און רופט ארויס: יוסף קעניגסבערג (פּרעזעס פון די יודישע קהלה), צעסקאר פאָמפער, סטאניסלאַוו קליין, דוד כאָוויץ. ה׳ אברהם ווטמאַן ענטס. דעם יובילעאום-קאָמיטעט פון ק.ק.ל. מיט 50 זל און רופט ארויס: פינחס מייכמאַן און מ. י. מייכמאַן.

ה׳ ישראל לעשץ ענטס. דעם יובילעאום-קאָמיטעט פון ק.ק.ל. מיט 50 זל.

אליהו פריידאַס ענטפערט דעם ה׳ קייפמאַן מיט 15 זל. און רופט ארויס: קלמן ריכטמאַן. אליהו פעימטער ענטפערט דעם ה׳ אלימלך פיינמאַן מיט 10 זל. און רופט ארויס: יעקב לאנדאו, אפט. קאמינער, יצחק דמן און מ. ל. אָפּאָטאָווסקי. ד״ר קלייזבערגער ענטפערט דעם ה׳ ד״ר שענדעראָוויטש מיט 5 זל. און רופט ארויס ד״ר טענצער.

(פאָרטזעצונג קומט)

פערביטערט, האַלטענדיג אין איין קלאָגען און וויינען אויף איהר פינסטערען מזל, האָט אָנגעהויבען זוכען אַנ׳עצה ווי אַזוי ארויסצורייסען פון דער בלאָטע, און ער איז געפאלען אויף אַ גאוניש׳ען איינפאל: היות, ווי ער האָט אַ יונגערען ברודער אַ בחור, וועלכער שטעהט אין שידוכים-זאָל ער חתונה האָבען מיט׳ן מיידעל!

דער חתן-בחור האָט אָבער בעת מעשה נאָר נישט געוואָלט הערען פון דעם. נאָר ערשט שפעטער, נישט קענענדיג צוזעהן די ביטערע טרעהרען פון זיין ברודער, וועלכער האָט איהם געבעטען, אַז ער זאָל רחמנות האָבען אויף איהם מיט זיין ווייב און קינדערלעך אין דערצו איבּ נאָך צוגעזאָגט איהם גאָלדענע בערג: אַ הויז, אַ יאַטקע, אַ בחמה, וברוטה, און ועל כולם אַביסעל דאָלאַרען, האָט ער אָנגעהויבען צו בעטראַכטען דעם פאָרגעלייגטען שידוך און לסוף איינגעשטימט אויף אַ חתונה.

און נישט קלערענדיג קיין סך זענען חתן כלה מיט די מחותנים אויף מאָרגען אוועק צום רב, ער זאָל מסדר קדושין זיין אָבער דאָ האָבען זיי אָנגעטראָפען אויף שווערע שטיינער, און דוקא אמת׳ע, נישט קיין גאַל-שטיינער. דער רב וויל נישט געבען קיין חופה וקדושין, זי מוז פריהער געבוירען דאָס קינד, דערנאָך אָבוואַרטען 2 יאָהר און ערשט דעמאָלס וועלען זיי קענען חתונה האָבען.

דערהערט אַזעלכע דיבורים פון רב, איז אַלעמען געוואָרען פינסטער אין די אויגען און זיי האָבען אָנגעהויבען ליאַרמען און זידלען איהם; ספּייטש היתכן, אַז אַ יונגערער ברודער וויל פערדעקען די חרפה, וועט אַ רב נישט דערלאָזען? נאָר די קולות האָבען גאָרנישט געהאָלפען און דער רב האָט נאָכאַמאָל דערקלערט, אַז דין בלייבט דין און זיי טאָרען בשום אופן נישט חתונה האָבען.

זעהענדיג, אַז ביים רב וועלען זיי גאָרנישט פועל׳ן זענען זיי פאָר גרויס כעס אוועקגעפאָהרען קיין ראדאָם און דאָ נישט לאַנג האָט מען ביי אונז געפּראַוועט מיט מזל אַ שטילע חופה אָהן כלי—זמרים (איז נישט געפידעלט)...

אַזוי אַרום איז דאָס פּאָרל... גליקליך און צופרידען אָבגעפאָהרען צוריק אין זייער שטעדטיל, וואו זיי לעבען ערשט אַ גוטען טאָג און לאַכען פון דער גאַנצער וועלט..

טומלט זיך ערשט אין דער סביבה, פון דאָזיגען מסדר קידושין, זייענדיג שטאַרק אויפגערעגט אויף דער עולה, וואָס איז אָפּגעטון געוואָרען דורך אַ יוד, וואָס אַלענפאלס — אויב נישט אַ אָפיציעלער רב — אָדער אַ מורה הוראה — אָבער פאר אַ ירא-שמים האָלט ער זיך דאָך.

און אַז מ׳פרעגט דעם דאָזיגען יוד, ווי אזוי האט ער עס געוואָגט צו טון אַזאַ זאַך, ענטפערט ער, ווי זיין שטייגער איז, מיט אַ תמ׳צוצטען שמייכעלע: ראשית בין איך פון דיהר מצעה נישט מחויב געווען צו וויסען, והשנית האָב איך נאָר געמאַכט אַ מציה -- אָרגאַנעגנומען אַ עלפּק פון אַ יודישער טאָכטער והשלישית זאָגט ער, בין איך לא עליכם אַ יוד אַן אבון און 5 קינדער איז ביי מיר אַ מטבע!

BANK KREDYTOWY w RADOMIU

SPÓŁDZ. z ODP. OGR.

LUBELSKA № 21, — telefon № 510

Konto czekowe w P. K. O. № 64262 i w Banku dla Spółdz. w Warszawie.

ערלעדיגט אַלע באַנק-אָפּעראַציעס: נעמט אָן פּקדונות (וועקלאַדען) גיט ארויס הלוואות, דיסקאָנטירט וועקסלען און צאָהלט אוואַנסען אויף אינקאַסעס. — מאַגאַזינירט די אנגעקומענע סחורות אויפ׳ איהר נאָמען אין אייגענע לאַגערען, וועלכע געפינען זיך ביים ה׳ **נתן גאָטליעב**, פּיאַסקי 28 און וואַלאָווא 7 און גיט ארויס אויף וועלכע אויפ׳ן פערלאַנג פון קליענט — טיילוויז.

ערלעדיגט פּינקטליך, שנעל און ביליג אַלערליי אינקאַסעס און צאָהלט אויס די איינגעפלאָסענע סומעס אין זעלבען טאָג. גינסטיגע ערלעדיגונג פון פראַכט-אינקאַסעס און פּאָסט—פּאָסילקעס.

וואס הערט זיך אין ראַדאָם.

ענדגילטיג בעזייטיגט דעם ה׳ קעסטענבערג פון זיין אפיציעלען רבנות-אמט.

היינטיגען מאָנטאג האָט דער וואָיעוואָדא אין קעלץ פּערזענליך איבער־געגעבען דעם ה׳ סטאַראָסטא, אז ער האָט בעקומען א פעראָרדנונג פון ביל-דונגס—מיניסטער, דאס אין פערלויף פון צוויי טעג מוזען די סטאַן-ציווילני־ביכער צוגענומען ווערען ביים ה׳ קעסטענבערג און לויט דער אָנווייזונג פון גמינע איבערגעגעבען ווערען דעם מורה הוראה, ה׳ טייטעלבוים. די דאָזיגע דעציזיע האָט דער ה׳ סטאַראָסטא דינסטאג אין דער פריה, געמאָלדען אין 4 עקזעמפּליאַרען: צו קעסטענבער־ג׳ען; זיין פאָטער מגדיל קעסטענ-בער; מורה הוראה טייטעלבוים ווי אויך דער גמינע. איבעראל איז געזאָגט געוואָרען, אז דינסטאג ביז צוויי א זייגער דארפען די ביכער שוין זיין איבערגעגעבען דעם ה׳ טייטעלבוים, היות אָבער ווי דער מורה הוראה, ה׳ מענדיל קעסטענבערג, האט בעקומען די מעלדונג אין ער פלוצלינג קראַנק גע־וואָרען און ארויסבעקומענדיג א „זאָש־וויאַדטשעניע״ פון א דאָקטאר, אז ער איז קראַנק, וואס האט געדיענט אלס מאָטיוו, אז צוליב זיין נישט געזונד—צושטאַנד איז ער נישט אימשטאַנד אויסצופיהרען די פעראָרדנונג, און בע־טענדיג דאס צו פראלאנגירען ביז מאָרגען,—איז דער גאַנצער אויספיה־רונגס-אַקט אָבגעלעגט געוואָרען אויף צו־מאָרגענס, מיטוואָך. צו דער בעשטימ־טער צייט, ס׳הייסט מיטוואָך אין דער פריה זענען צו יחיאל קעסטענבערג אין דער וואָהנונג געגאַנגען דריי דעלעגירטע פון גמינע אין די פּערזאָ-נען פון ה׳ יששכר אדלער, ה׳ העניך וויינטרויב, מורה הוראה טייטעלבוים. ווי אויך דער פּאָוויאַטעהער פון דער סטאַ־ראָסטווא, ה׳ פּשאַבניצקי מיט׳ן גמינע-סעקרעטאַר.

ארויפקומענדיג צו ה׳ קעסטענבערג האָבען זיי געטראָפען די וואָהנונג פער־שלאָסען און מ׳האט זיי ערקלערט, אז אזוי ווי דאָרט איז קיינער נישטאָ קאָן מען די וואָהנונג נישט עפענען. דער פּריזעס פון דער קהלה ה׳ יחיאל פרענקעל האט זיך דאַן פערשטענדיגט טעלעפאָניש מיט׳ן קעלצער וואָיעוואָ-דא, איבערגעבענדיג, אז דורך פער-שידענע שפּיגלען, איז ה׳ קעסטענ־בערג אויסען דעם גאַנצען ענין אָב־צושלעפען. דער ה׳ וואָיעוואָדא האט תיכף איבערגעשיקט א טעלעפאָנישע פעראָרדנונג צום ה׳ סטאַראָסטא, אז דער מיניסטעריאַלער דעקרעט זאָל אונבעדינגט אויסגעפיהרט ווערען אין מיט־וואָכדיגען טאָג אין דער ה׳ סטאַראָסטא צופאַסענדיג זיך פּינקטליך צום וואָ־יעוואָדעס טעלעפאָנאַגראַם, האט זיך מיט־מעגטאָל קאָמוניקירט מיט דער פּראָ־קוראטאָרישע מאַכט, בעטענדיג דער פּראָקוראַר זאָל אַדמיניסטראַטיוו פער־אָרדנען צו עפענען דורך א שלאָסער די טהירען פון קעסטענבערג׳ס קאַנ־צעלאַריע. אויף דער אָנפראגע פון פּראָקוראָר, צי עס איז נישט מעגליך דעם אקט אויסצופיהרען אויף מאָרגען, דאָנערשטאג, האט דער ה׳ סטאַראָסטא ערקלערט, אז דאס דארף אומבעדינגט אויסגעפיהרט ווערען, מיטוואָך, ווייל ער וויל אויף זיך נישט נעמען די אחריות.

נעבענדיג צייט ביז 5 נ. מ. און נישט קענענדיג זיך דערוואַרטען אויף דאס אָנקומען פון ה׳ קעסטענבערג, האט די פּאָליציי נאָך דער פעראָרדנונג פון דער פּראָ־קוראַטאָר אויפגעמאַכט מיט דער הילף פון א שלאָסער די טהירען פון קעס-טענבערג׳ס קאַנצעלאַריע אין דער אנ־וועזענהייט פון די דערמאָנטע צוויי קהלה-פאַרשטעהער; מורה הוראה ה׳ טייטעלבוים; רעפּערענט פון דער סטאָ-ראָסטווא, קאָמענדאַנט פון דער קריינ־פּאָליציי און רעפּערענט פון דער זיכער-הייטס מאַכט, און נאָך א פּיער שעה׳־דיגע קאָנטראָל זענען 10 אזייגער די ביכער פון ציוויל-שטאַנד איבערגע־פיהרט געוואָרען אין לאָקאַל פון דער גמינע.

איינקנעהענדיג האָט די פּאָליציי פער־חתמ׳עט די קאַנצעלאַריע פון ה׳ קעס־טענבערג ביז ער וועט קומען זיך מעל-דען אין דער סטאַראָסטווא.

דער מורה הוראה ה׳ טייטעלבוים ער-קלערט, אז די קלאַגען, וועלכע האָבען זיך פערשפּרייט, דאָס ער האָט ערהאַל-טען א בריעף פון אמשינאָווער רבי׳ן, ער זאָל נישט איבערנעמען די ביכער פון ציוויל-שטאַנד — זענען נישט אמת און גענצליך אויסגעקלערט.

מאַסקען-באַל פון ספּאָרט-געזעל. „בר—כוכבא.

די איינציגע ערנסטע ספּאָרט—גע-זעלשאַפט אין ראַדאָם „בר—כוכבא״ ענטוויקעלט זיך גאַנץ נאָרמאַל און שטופּענווייז ווערען אריינגעצויגען אלס בריידערע געזעלשאַפטליכע קריי-זען פון אונזער שטאָדט אין דער ספּאָרט—בעוועגונג.

נישט דאָ איז דער ריכטיגער פּלאַץ אויפצוקלערען די גרויסע בעדייטונג פון דער פיזישער ערציהונג פון דער יודישער יוגענד, ס׳איז דאָך א פאַקט, אז די ספּאָרטליכע בעוועגונג ביי נאָרמאַלע פעלקער איז פאַרגעזעהן אין אלגעמיינעם פּראָגראַם פון די רעגי-רונגען און אויף דעם צוועק זענען בעשטימט גאַנץ בעדייטענדע סומען אין מלוכה-בודזשעט. ס׳איז קלאָר,

(ענדע אויף דער 10 טער זייט.)

JASNIEJ SŁOŃCA

NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁÓG

פּרישט אָב פּאָסאָדזקעס, לינאָלעאום און פאַרבט אין פערלויף פון איין שעה, ווייסע פּאָדלאָגעס אויף רויט אָדער טונקעל-ארזשעך.

קעלצער אבטיילונג.

וואו איז די אימפולסיווע קראַפט און ענערגיע פון די דעמאָקראַטישע קהלות, און פאר וואס טראַכט מען נישט וועגען א קהלות־צוזאַמענפאָהר?

די דעמאָקראַטישע קהלות אין פוילען, וועלכע מ'האָט אונז יודען בעוויליגט צו שענקען אלס „גרויסארטיגע מתנה" פאר אונזער לאנגיעהריגען נאַציאָנאלען קאמף, זענען אין אָרגאַניזאַציאָנעלען זין, אלס די העכסטע יודישע אינסטאַנצען, געבליבען הינטערשטעליג אויף א זעהר גרויסען מהלך לגבי אנדערע יודישע אינסטיטוציעס און פעראיינען, וועלכע בעזיצען נישט אזא יורידישען כח און האָבען נישט אזעלכע ברייטע פולמאַכטען, ווי ס'האָבען די יודישע קהלות.

אין פערלויף פון די לעצטע 2 יאָהר, זייט די נייע דאזארעס און פרנסים האָבען אָנגעהויבען אָנצופיהרען מיט די קהלות, האָט זיך אלץ בעוויזען צו אָרגאַניזירען, צו טראַכטען וועגען אַ בעסערען מאָרגען ווי: רבנים, שוחטים און אנד. אויסער די קהלות, וועלכע, אנשטאָט צו פערשטאַרקען זייער אימפולסיווע טעטיגקייט און ענערגיע אויף אלע געביטען פון די קהל'שע הצטרכות'ען, זענען געבליבען שטעהען אין מיט'ן וועג. קאָנען בשום אופן נישט אבריינגען די זיי אין מיט'ן וועג דורך אונפעראַנטוואָרטליכע אינספירירטע פערזאָנען אָנגעזאָגטע דערנער, נישט דערענדיג שוין וועגען די רבנים, שוחטים, וועלכע געניסען פון בעזונדערע פריווילעגיעס און ווערען גענומען אונטער'ן שוץ פון די מלוכה, ארויסגעבענדיג צוליב זיי ספעציעלע פעראָרדנונגען צו די קהלות, אז זייערע פענסיעס זאלען אויסגעצאָהלט ווערען אין דער צייט אָהן מינדעסטע פעראַפּעטיגונג, (אגב אורחא האט מען אין צירקולאר אויך דערמאָנט אנדערע קהלה-בעאַמטע) — נאר אפילו די שוחטים, וועלכע האבען שטענדיג געמאַכט דעם איינדרוק פון גאָטספאַרכטיגע מענשען און געמאכט דעם אנשטעל, אז זיי ווייסען נישט וואס מען מיינט דאס אזוינס דעם „עגל-הזהב".. — האָבען זיך שוין אויך אָרגאַניזירט און אָנגענומען די „עשרת הדברות" פון די פּאָעס־אָנעלע פעראייניגען, אַרויסגעגעבענדיג וואָגער אַ אייגענעם אָרגאַן „די שוחטים שטימע", וועלכע סאָלט בסדר אַן אויף די קהלות, וועלכע, נישט קוקענדיג אויף זייער שטענדיגען כראָנישען געלד—מאַנגעל צאָהלען פינקטליך אויס די „אָרימע שוחטים—פענסיעס" פון 500 ביז 600 זלאָטעס אַ חודש. דאַנקענדיג די קהלות מיט אַ מדרש פנחס, („שוחטים־שטימע" № 3), „אז ווער ס'הויבט אָן מיט די שוחטים, דער ענדיגט מיט אבלות"...

אָבער נאָר די יודישע קהלות האָבען דאָס נישט בעוויזען צו טוהען.

אמת, די פּאָליטיק וואָס די רעגירונג פיהרט בנוגע די קהלות, פיהרט ממילא צו דער אונבעהאָלפענער לאַגע פון די קהלות, אָבער דער שכל-הישר דיקטירט פאָרט, אז די פּאָליטיק פון די רעגירונג לגבי די קהלות, איז אין אַ געוויסע מאָס אָבהענגיג אין די קהלות זעלבסט. מיט'ן מאָמענט, ווען די קהלות וועלען זיין פעסט און שטאַרק אָרגאַניזירט, וועלכעס קאָן נאָר קימען דורך אַ קהלות-צוזאַמענפאָהר, וועט סוף כל סוף די פּאָליטישע קאָניוקטור לגבי די קהלות געענדערט ווערען און די רעגירונג וועט די קהלות ענערקענען קימען אויף שריט און טריט.

פיעל, זעהר פיעל אַקטועלע פראגען, האָבען די קהלות צו ערלעדיגען, פראַגען, וועלכע זענען דער יסוד פון דער קהלה-טעטיגקייט, אָהן וועלכע די קהלות אַלס אַזעלכע וועלען פערלירען זייער אָנזעהען און די פראגען קאָנען נאָר געלעזט ווערען דורך דעם, וואָס די קהלות וועלען זיין גוט אָרגאַניזירט, וואָס קאָן נאָר קומען דורך א קהלות צוזאַמענפאָהר.

דער צוזאַמענפאָהר מוז בעטראַכטען פאָלגענדע פראגען: 1) ער מוז אויסאַרבייטען אַ מעמאָריאַל צו די רעגירונג, בעטענדיג, אז די רעגירונג זאָל בו העלפען, אז דאס שחיטה וועזען זאל זאָפארט איבערגעהן אין רשות פון די קהלות, וועלכע איז די הויפט-הכנסה פון די קהלות; 2) אַז די רעגירונג זאָל בייהילפיג זיין די קהלות ביים איבערנעמען פון פריוואַטע הענד די קהלה-אייגענטימער; 3) אז די רעגירונג זאָל נישט אויפהאַלטען חדשים לאַנג די קהלה-בודזשעטען, וועלכע ווערען צו איהר געשיקט צו בעשטעטיגען 4) אז די רעגירונג זאל ערלויבען אריינצושטעלען אין די קהלה-בודזשעטען פאָלגענדע פענסיעס פאר די קהלה-פרעזעסען, וועלכע, נישט האבענדיג קיין עול-הפרנסה, וועלען קאָנען אָבגעבען אַ סך שעה'ען פאר דער קהלה-אַרבייט; 5) אז די רעגירונג זאָל ערלויבען אריינצושטעלען אין די קהלה—בודזשעטען געניגענדע סומען אויף סאציאַלע און קולטורעלע בעדערפענישען פון דער יודישער בעפעלקערונג; 6) אז די רעגירונג זאל פעסטשטעלען די פענסיעס פון די קהלה בעאַמטע צו גלייך מיט די מלוכה'שע און די קאָמונאַלע בעאַמטע, בכדי אזוי ארום נישט צו פערלירען צו פיעל צייט צוליב די בודזשעט-דעבאַטען, וועלכע פערנעמט

גיעט אנ'עצה. (פעליעטאָן)

— וואָס טהוט מען? גיעט אנ'עצה פאניע שרייבער! — מיט די ווערטער האָט מיך ר' משה ק. פערהאַלטען די טעג אין גאַס — וואָס איז געשעהן? — האָב איך איהם געפרעגט א ביסעל דערשראָקען, אפשר א פּראָטעסט אָדער גאָר א זאַיענטשע?

—ניין מיין ליבער פריינד! נישט דאָס אלעס, און אָנגעטענדיג מיך ביי דער האנד האָט ר' משה ק. מיך אריינגענומען אין צוקערניע און אָנגעהויבען מיר דערצעהלען זיין טראגעדיע.

— ווי איהר ווייסט, פאניע שרייבער האָב איך שטענדיג געליטען און געהאַט גרויס עגמת־נפש פון מיין טאָכטער פעלא. ערצויגען איז זי געוואָרען אין א קריסטליכער שולע און דאָרט איינגעזאַפּט אין זיך שנאה וואָס טראָגט אויף זיך אַ יודישען שטעמפעל. אין קיין יודישע געזעלשאַפט האָט זי קיינמאָל נישט געוואָלט קומען און ווען איך האָב א מאָל געפּרובט איהר איבערצייגען, אז א יודישע טאָכטער טאָר זיך נישט אזוי בעציהען צום יודישען לעבען האָט זי יעדעס מאָהל געמאַכט א סטראַטעגישען ענטפער און דוקא אויף פּויליש „יאָקע פאַ נודנע".

מיינע ליידען זענען פיעל גרעסער געוואָרען ווען איך פלעג קומען אויף א יודישע פערזאַמלונג און פלעג דאָרט טרעפען יודישע פריילינס. דעמאָלס האָב איך שוין פשוט נישט געקענט אויסהאַלטען און פלעג א נדר טהון דאָס איך מוז סוף כל סוף מיין טאָכטער צוציהען צו דער יודישער געזעלשאַפטליכער ארבייט. מיין פעלא איז אָבער געבליבען די זעלבע.

איך קען זיך נישט פארשטעלען מיין שמחה ווען מיין פעלא האָט עטליכע וואָכען צוריק מיך דערצעהלט, אז ס'איז אויפגעשטעלט געוואָרען א קאָמיטעט, וואָס דאַרף איינאָרדנען א באַל און די הכנסה זאָל געהן פאר יודישע יתומים. איך האָב פשוט נישט געגלויבט מיינע אויערן ביז וואַן זי האָט מיר נישט געוויזען שווארץ אויף ווייס א „זאַפּראָשעניע" אויף א „פּאַשיפּדזעניע".

איך בין געוועזען גליקליך און האָב מיט אלע מעגליכקייטען צוגעהאָלפען ערלעדיגען איהר טאָג טעגליכע ארבייטען, כדי מיין פעלא זאָל זיך נישט פערשפעטיגען אויף די זיצונגען. עטליכע טעג פאר'ן מאַסקען באַל ווען מיין פעלא האָט מיר געזאָגט, אז זי וועט אויך געהן אויפ'ן באַל, האָב איך אָנגעהויבען טאַנצען פאר פרייד. עפעס א קליינינקייט מיין פעלא אויף א יודישען באַל. איך האָב פאר איהר בעשטעלט א גרויסאַרטיגען קאָסטיום; אויבוואָל עס איז היינט א קריזיסע צייט, נאָר ווער וועט זיך אין א זעלבע גליקליכע מינוטען רעכענען מיט געלד־אין אָבגעוואַרט מיט אונגעדולד דעם טאָג פון באַל, די שעה מיט מיל איז געקומען און פעלא איז א שעה מצלחת אויף דעם באַל געגאַנגען.

וואָס זאָל איך אייך מאַריך זיין. צומאָרגענס האָט זיך ווידער א וואָלקען פערצויגען אויף אונזער הימעל, מיין פעלא האָט געזאָגט דאָס עס איז נישט געוועזען קיין באַל, נור א באַלאַגאַן איהר ווייסט אוודאי וואָס דאָס איז — א ציטער האָט מיך ארומגעכאַפּט. די גאַנצע ארבייט איז געגאַנגען לאבוד. פעלא וועט שוין מיין נישט העלפען הערען פון יודישע זאַכען, גיר... מיט עטליכע וואָכען שפּעטער איז פעלא שוין ווידער איינגעלאַדען געוואָרען אין קאָמיטעט און דערצו פאר א נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע. דאָס מאָהל איז מיין צופרידענהייט געוואָרען נאָך גרעסער — מיין פעלא הייבט זיך אָן אינטערעסירען מיט נאַציאָנאַלע ענינים אויך. און ווידער האָט זיך אָנגעהויבען א גאַנצע פעריע נאַכט־זיצונגען. פאר'ן באַל האָב איך אפילו געפרוּאווט ארויסזאָגן מיין מיינונג וועגען פעלא'ס הערר־

די גרעסטע צייט; 17 אז די רעגירונג זאל ערלויבען, אז די זיצונגען פון די קהלות זאלען געפיהרט ווערען אין די יודישע שפראך או, 18 אז די רעגירונג זאל צו העלפען צו ארגאניזירען אין יעדע שטאָט אין שטעדטיל דעם ראַבינאט, ערלויבענדיג די קהלות ארייננצושטעלען אין בודושעט א ספעציעלע סענדיע פאר א ראבינאַט — סעקרעטאר וועלכער זאָל פיהרען זייער ביורא א. או. יו.

די יורישע קהלה אין קיעלץ, וועלכע געפינט זיך אין דער וואיעוואורסטוואָ שטאָט, צו וועלכע ס'ווענדען זיך אָפט אין פערשידענע קהלה ענינים א סאך קהלות, רבנים און אנד. מוז נעמען די איניציאַטיוו אין האנד אריין און אָהן בעזונדערע חקירות, נאך אין היינטיגען חודש צוזאמענרופען א קהלות-צוזאמענפאָהר פון די קעלצער וואָיעוואודסטוואָ.

די פראגע פון אָרגאַניזירען די קהלות איז פשוט אַ לעבענס נויטווענדיגקייט אין אויב מ'וויל, אז די קהלות זאלען ווייטער זיין אימפולסיוו און פארטזעצען זייער ענערגישע אַרבייט לטובת די יורישע בעפעלקערונג בכלל אין איה־ע וועהלער בפרט, אויב מוויל אַז די יורישע קהלות זאָלען נישט זיין קיין קאַריקאַטורען, נאר זאָלען פאקטיש ווערט זיין צו טראָגען די נאָמען יודישע רעליגיעז-נאַציאָנאַלע קהלות און פולען זין פון ווארט, מאָ מיז זאָפּרט צוזאָמענגערופען ווערען אַ קהלות צוזאמענפאָהר, וועלכער זאָל זיך מיט די אָלע איבענדערמאָנטע פראגען פעראינטערעסירען און שאפען אַ קרייז–קהלה-ביוראָ מיט'ן זיץ - אָרט אין קעלץ אין סאָים פון נעזוענעם ועד ארבע הארצות.

חיים זיעלאָני.

■■■■■■

פון „טאַז“.

קאָמוניקאט.

די קעלצער אָפטיילונג פון דער געזעלשאַפט „טאָז“ איז דורך דער פאקט לעגאַליזירט געוואָרען און טרעט שוין צו צו אַקטיווער טעטינקייט. אין די נעכסטע טעג וועט צוזאַמענגערופען ווערען א אלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלידער. דערווייל קען מען זיך פערשרייבען אלס מיטגליד ביים ד"ר שאך לעאָנאַרדא 15.

9 אַ זייגער פריה האָט ער זיך „אָשוויאַדטשעט“ פאַר די פר"ל ל. פריייזינגער.

דינסטאג, דעם 15—טען ה. ח. 9 א זייגער פריה איז אריינגעקומען אין דער וואוינונג פון פרוי פריייזינגער אַ געוויסער דוד זיעלאָני פון קעלץ, נייע זאָנגיינסקאָ גאַס № 14 און צוגעהענדיג צום בעט פון פרוי פריייזינגער האָט ער זי געבעטען, אַז „זי זאָל איהם ערלויבען צו „אָשוויאַרטשען“ בו איהר טאָכטער פר"ל לאָלע, וועלכע ער האָט שטערבליך ליעב און אָהן וועלכע ער זעהט נישט קיין ציעל אין זיין לעבען. דער דאָזיגער פאָקט האט א'ן צימער אַרויסגערופען אַ גרויסען פחד. אויפן געשריי פון דער פרוי פריייזינגער זענען זיך צוזאָמענגעלאָפען די הויז-שכנים, וועלכע האָבען וועגען דעם ענין מודיע געווען דער פאָליציי, וועלכע האָט מיט עטליכע שעה שפעטער מיט דעם פערליבטען בחור געמאכט אַ פּראָטאָקאָל.

פאר וואס ווערט נישט ליקווידירט דער דאָקטוירים - סכסוך?

אויף די לעצטע יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער געזעלשאפט „לינת-הצדק“ איז אויסגעוועהלט געוואָרען א ספעציעלע קאָמיסיע מיט'ן ראבינאָט בראש, וועלכע האט געזאָלט ליקווידירען די אין קעלץ שוין פון עטליכע יאָהרען אנגעווייטאגטינטע דאָקטוירים מחלוקה, וועלכע פאראליזירט די גאנצע געזעלשאָפטליכע טעטינקייט אין אונזער שטאדט, און צוליב וועלכען רעזולטאט ס איז אָנהענגיג דאס אויסוועהלען די נייע פערוואלטונג פון „לינת-הצרק“.

די אויבענדערמאנטע קאָמיסיע האט שוין אָנגעהאלטען עטליכע זיצונגען אָבער אָהן ערפאָלג.

ווי מיר ווערען געוואויר, ווערט דער ענין פערשלעפט צוליב די פערנאכלעסיגונג פון די קאָמיסיע זעלבסט, און דאריבער פרעגט זיך: פאָר וואס זעהט די קאמיסיע נישט וואָס שנעלער דעם דאָקטוירים סכסוך צו ליקווידירען?

אַ נייער סטאַראָסטאַ.

ווי מען אינפאָרמירט אונז פון זיכערע קוועלען ווערט אויפ'ן אָרט פון אָבטרעטענדען סטאראסטא ה' פערעדניצקי — בעשטימט אינג באריסאוויטש. ג. פרעזידענט פוי דער שטאדט וולאָצלאוועק. ה' באריסאוויטש איז א מיטגליד פון דער „ארבייטער—פאָרטיי“ און פערנומען אין וולאָצלאוועק דעם אמט פון פרעזעס פון דער פארטיי.

דער גראנדיעזער מאַסקען - באל אין טעאַטער „פאָלסקי“.

די קעלצער אָפטיילונג פוג'ס פראס. פעראיין פון אָנגעשטעלטע בעשעפטיגט אין האנדעל און ביוראען ארדענט איין אין טעאטער „פאָלסקי“, שבת, דעם 19–טען ה. ח. 11 אזייגער אָוונער א גרויסען גראנדיעזען מאסקען—באל.

די טענץ וועלען אָנגעפיהרט ווערען דורך דעם אין קעלץ בעוואוסטען באַלעט-מייסטער ח' צוקערמאן, וועלכער האָט אויף די 2 לעצטע בעלער בעקומען מינדליכע און שריפטליכע דאַנקזאָגונגען.

דער באָל האָט ארויסגערופען אַ גרויס פעראינטערעסירונג און זעהט פאָר צו שלאָגען דעם רעקאָרד פון די אָלע ביז איצט פאָרגעקומענע בעלער.

אַ קאָנצערט לטובת דעם „לינת—הצדק“

שבת, דעם 19־טען ה. ח. 8 אָזייגער אָ'זענד, קומט פאָר אין טעאטער „פאָלסקי“ אַ גראָנדיעזער קאָנצערט פון פאָלקס—לידער לטובת דעם „לינת-הצדק“ מיט'ן אנטייל פון בעריהמטען טענאָר ח' יאָקובאָוויץ און פר"ל לייכטער. ביים פאָרטעפיאַן ח' פ. אָבראָמאָוויץ.

ס'איז צו האָפען, אז די יודישע געזעלשאפט וועט דעם גראנדיעזען קאנצערט מאסענוויין בעזוכען.

אַ גרויסער רעפרעזענטאַציאָנס= באָל לטובת דעם רעטונג'ס— קאָמיטעט.

דעם 5–טען מערץ ה. י. קומט פאר א גרויסער רעפרעזענטאַציאָנס-באל פון די גאנצע קעלצער אינטעליגענץ. דער ריוח איז בעשטימט לטובת דעם רעטונג'ס-קאָמיטעט. אויספיהרליך אין די נעכסטע נומערן.

■■■■■■

ליבען קאָסטיום, נור איך האב מיך באָלד געטראָפען מיט א אָבשניט. דאס איך ווייס נישט דעם אונטערשיעד פון פון א מאסקען-באָל ביז א קיפערמאוש-באל, סערפאלען. איך האָב פערזעצט עטליכע חפצים און געמאָכט א קלייד פאר מיין פעלאָ ספעציעל אויפ'ן קערמעוש.

זייט איינינע טעג ווערט שוין ווידער מיין סעלאָ פערשאוינדען אויף נאַצע אָוועגרען און דאָס מאָהל האַנדעלט זיך וועגען א פרישען מאסקען־באל און כען האט מיר שוין געגעבען צו פערשטעהן, אז אויף דעם באל מוז נעמאכט ווערען א ספעציעלער קאָסטיום, בעווייל ווי מיין טאכטער זאגט. וואָלט זי געוואָלט בעקומען דעם „קאָנקורס“...

איך וואָלט אויסר שוין דאָס אלעס פעליעב גענומען, ניר שמעלט אייך פאָר, אז מיט עטליכע סצה צוריק האָט מיין פעלאָ ערהאלטען 2 אייג לאָרונגען. די לעצטע בעלער, זאָגט מיין פעלאָ – דארפען צוגעגרייט ווערען בעסער ווי אלע פריאָערע, ווייל דאָ האנדעלט זיך וועגען דער געזעלשאָפט „גמילת - חסד“, וועמענ'ס א קליענט איך וועל זיכער מוזען ווערען שוין נאך דעם נעכסטען באָל.

איך פרעג אייך דעריבער, סאניע שרייבער, וואָס טהוט מען? גיעט אָנ" עצה.

— — — — — —

אפשר וועלען זיך די געעהרטע לעזען דערבאָרימען אויף דעם אומגליקליכען פאָטער און איהם אנ'עצה געבען, ווי אזוי זיך צו פערהיטען, אז ער זאָל נישט פאלען א קרבן פון דער בעלער-עפידעמיע אין אונזער שטאָדט...

צ ב י.

BANK LUDOWY w Kielcach
Spółdz. z ogr. odp. — RYNEK 12 telefon № 194.
Konto czekowe w P. K. O № 101.079 w Banku Polskim.
w Banku dla Spółdz. w Warszawie.

ערלעדיגט אלע באנק-טראנזאקציעס: נעמט אָן פקדונות (וועקלארען)
גיט אַרויס הלואות נעמענדיג נאָר 15% יעהרליך, דיסקאָנטירט
וועקסלען און צאָהלט אויאָנסען אויף אינקאסא-קוויטעס.
ערלעדיגט פינקטליך, שנעל און ביליג אלערליי אינקאסעס
און צאָהלט אויס די איינגעפלאָסענע סומעס אין טאָג פון איינצאָלן.
גינסטיגע ערלעדיגונג פיז פראכט-אינקאסא און פאָסט-פאָטילקעס.

שאָקאָלאַד
„אָפּטימאַ"!
איז די בעסטע

(ענדע פון דער 7 זייט.)

אַז די יודישע געזעלשאַפט נעניסט לײדער נישט פון די דערמאָנטע פאָנדען, זײענדיג אָויפגעשטעלט אויף זעלבסטהילף.

די ראַדאָמער יודישע־געזעלשאַפט „בר־כוכבא" פײערט יעצט איהר 5 יעריגע עקזיסטענץ און שטײגעריג װײ־טער פאַר גרויסע ריעזיגע אויפגאַבען, אָרדענט איין דעם 26 ד. ח א מאַסקען באַל צו בעשאַפען זיך פינאנסיעלע מעג־ליכקײטען.

די דערמאנטע סימפּאַטישע געזעל־שאַפט פערדינט אונטערגעשטיצט צו װערען מצד דער יודישער געזעלשאַפט אין ראַדאָם און ס'איז צו האָפען, אַז דער מאַסקען באַל װעט געבען דעם

...נהעריגען פינאַנס־קלאַן צו פּאָלג.

יודישע כלולזיענא (פלאַץ 3־ער מאַי) בעקומען קרעדיט אין באַנק פּאָלסקי

די יודישע קרעדיט קאָאָפּעראַטיװ פאַר האַנדעל און מלאכה (פּלאַץ 3 ער מאַי 2) האָט צו פערצײכענען אױף אַלע געביטען פון איהר טעטיגקײט אַ שטאַר־קע אױפבלײבונג. דער בילאַנס, װעלכער װעט קיוצלך אָפּיציעל בעקאַנט גע־מאַכט װערען, װעט מיט צאַהלען בע־װײזען די לעבהאַפטע ענטװיקלונג, מיט װעלכער אַ גרויסע באַנק אין דער רעװידענץ האָט זיך נישט צו פערשע־מען. פון גוט אינפאָרמירטע קװעלען װערען מיר געװאויר, אַז די היגע באַנק פּאָלסקי האָט מיט דער הסכמה פון דער צענטראַלע פון קאָאָפּעראַטיװ־קרעדיט צוגעטײלט דער דערמאָנטער באַנק אַ קרעדיט פון 30 טױזענד זלאָ־טעס די באַנק איז פאָרלױפיג די אײנס־ציגע פון די 360 יודישע קאָאָפּעראַטיװען אין דער פּױלישער מלוכה, װאָס קאָן מיט אַזאַ ערפאָלג זיך פּרעזענטירען.

פון האַנדװערקער־קלוב.

פאָריגען זונטאג איז אין קלוב פאָר־געקומען דער המשך פון דער יעהר־ליכער אַלגעמײנער פערזאַמלונג. נאָך דעם װי דער פאָרזיצענדער ח' קאַסטאַ, לײנט פאָר אַלע פּונקטען פון טאָג־אָרדנונג, װעלכע װערען דורך אַלע פערזאַמעלטע אײנשטימיג אָנגענומען, װערט פאָרגעלײגט די קאַנדידאַטען־ליסטע, װעלכע איז אָנגענומען געװאָ־רען אױף דער קאָנפערענץ פון די פאַך פאַרשטעהער בײם קלוב.

אין דער פערװאַלטונג זענען גע־װעהלט געװאָרען די ה"ה: בריליאַנט (פּרעזעס), מאַנישעװסקי, װײנגאַרט, בערקאָװיטש ש., א. האָך, סטראַװ־טשינסקי, אד"י. ראַקאָפּש, פּ. בירענ־בױם, ח בױמאַן, י. לישקעװיטש און קאַסטאַ. אַלס קאַנדידאַטען: ב. האַכמאַן, צ. בױמאַן, י. קינצלער, אַ. סאַיולאָ־װיטש, י. ראָזענצװײג. ב. קױפמאַן. אין רעװיזיאָנס־קאָמיסיע ה"ה: א. לעװין, ה. מענדעלסאָן, און ח. י. ראַזבלאָט. אין שידס'ס־געריכט ה"ה: מ. קאַטליאַר, ב. האַכמאַן, י. פעלר־מאַן, ראָטבלאַט און ג. בײטשמאַן.

א נייע יודישע קרעדיט־אינסטי־טוציע אין ראַדאָם.

אין ראַדאָם איז לעצטענס ענטשטאַ־נען אַ נײע יודישע קאָאָפּעראַטיװע באַנק א. נ. „באַנק קרעדיטאָװי". די נײע באַנק האָט זיך געשטעלט פאַר אַ אױפגאַבע ענטגעגענצוקומען דעם יו־דישען סוחר מיט ביליגען קרעדיט, װי אױך אין פערשידענע פאָרמען צו פער־לײכטערן איהם אין זײנע האַנדעלס־אָפּעראַציעס, אױסנוצענדיג איום טײלען די נחיות, װעלכע װערען אָדרעסירט אױפ'ן נאָמען פון די באַנק, אָדער מאָנאָפּיזירט אין די לאַ־גערען פון די באַנק, און פאַל יוען צוליב דוחק אין מזומן איז איהם שװער מיט אַ מאהל אױסצוקױפען דעם גאַנצען טראַנספּאָרט סחורה די דאָזיגע בעקװעמליכקײט האָט בלי ספק בײ דער הײנטיגער שװערע צײט אַ קאָלאָסאַלע בעדײטונג פאַרן יודישען כוח, װײל דורך דעם פערמילדערען דעם געלד־מאַנגעל בעקומט ער מעג־ליכקײטען פאַר אַ בעסערער און נאָר־מאַלער ענטװיקלונג. דער ציעל פון דער באַנק בערעכטיגט איהר עקזיס־טענץ, װײל בײ דער יעצטיגער עקאָ־נאָמישער קאָניוקטור, איבערהױפּט פאַ־ן יודישען סוחר. װערט די באַנק אײנע פון די װיכטיגע פאַקטאָרען אין קאָאָפּעראַציע־שטיק־פּונקטען פאַרן האַנדעלס און אינדוסטריעלען פער־קעהר.

אין דער שפּיץ פון באַנק שטעהט דער היגער בעװאוסטער אינזשעניע־רער, ח' נתן גאָטליב. די פערװאַל־טונג בעשטעהט פון די ה"ה זיפער־מאַן, װײנמאַן און בערגער.

PANIE GOSPODYNIE!

Wobec nadchodzących świąt

Spieszcie z przysyłaniem f i r a n e k do prania do pralni „EKONOMJA" w Radomiu Lubel. 9.

UWAGA: prasowanie firanek odbywa się na specjalnych udoskonalonych aparatach.

Robota szybka i wykwintna.

BROWAR PAROWY

J. SASKI

w Radomiu

poleca piwo

„EL".

דעם טיהפגעפיהלטען מיטגעפיהל דריקען מיר אױס אונזער חבר מיטגליד פון פערװאַלטונג בײם סוחרים־פעראײן אין ראַדאָם אליעזר פרענקעל צוליב דעם אומגליק, װאָס האָט איהם געטראָפען מיט דעם טױדט פון זײן פרוי

ביילה ראַניע

ער זאָל געפינען טרייסט, המקום ינחם אותו בתוך שאר אבילי ציון וירושלים

סוחרים־פעראײן אין ראַדאָם

Z powodu zgonu drogiego MĘŻA i OJCA

b. p. W. FINKIELSZTAJNA

wyrazy szczerego współczucia składa rodzina GOLDSZSTAJN.

קאָנקורענץ

פון די נײעסטע ה א פ ט ע ן בײ דער לאַנג עקזיסטירענדע פירמע צעחאַנאָװיעצקי, שפּאַציער־גאַס № 12.

Kino „ODEON" w Radomiu

פון הײנט דאָנערשטאָג װערט דעמאָנסטרירט דאָס הערליכע בילד מיט

דזשאַק קאָגאַן

אין דער הױפּט־ראָל

Następny nasz program to clou obecnego sezonu p. t.

Wielka parada

Kino „CORSO" w Radomiu

Od czwartku 17 do niedzieli 20 lutego 1927 roku włącznie

ŻART LOSU

dramat w 10 dużych aktach

w rolach głównych

ALEKSANDER CARR

i najmłodsza gwiazda ekranu

BABY PEGGY.

א פלאַץ

אױף שוהל גאַס № 11 איז דאָ צו פערדינגען אַ פּלאַץ, ערקונדיגען זיך אױף פאָלגענדען אַדרעס:

מאַטיל פּלאַמענבוים

גמ. יעדלניא

קוילען

אױף קאָנקורענץ־פּרײזען

אין קױלען־סקלאַד פּיאַסקי 73 איז צו בעקומען קױלען פון דער בעסטער קװאַליטעט אױף קאָנקורענץ פּרײזען.

קומט און איבערצײגט אײך!

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc — Odbito we własnej drukarni Radom, Szwarlikowska 20